

Monumentnummer*: 532441

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 29 juli 2016
Kadaster deel/nr 82787/38

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Utrecht Utrecht Utrecht

Locatiennaam Locatieomschrijving
Utrecht Betonnen werken Ruigenhoek-De Gagel

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Utrecht AA 112

Omschrijving**

Cluster 32. Restanten / Reconstructie van loopgraven.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

RESTANTEN / RECONSTRUCTIE VAN LOOPGRAVEN als (gerestaureerde en gereconstrueerde) resten en sporen van veldversterkingen, vooral daterend van mobilisaties van de 20ste eeuw. Loopgraven zijn meestal in oorlogstijd of bij oorlogsdreiging gegraven geulen- of gangenstelsels die soldaten beschermen tegen vijandelijk vuur. Ze zijn veelvuldig tot stand gebracht in de Eerste Wereldoorlog, maar ook al veel eerder, zoals in de 16de tot en met de 19de eeuw toen ze in onze gebieden werden aangelegd bij belegeringen van steden. De uitgeworpen aarde ligt gewoonlijk als een wal aan de frontzijde en vormt zo een dekking. In de aanloop tot de Tweede Wereldoorlog zijn op grote schaal loopgraven tot stand gebracht in samenhang met de betonnen werken (vnl. Groepsschuilplaatsen Type P en Gietstalen Kopelkazematten Type G) en kwamen ook zogenoemde 'groepsnesten' volgens dit patroon tot stand. De loopgraven uit deze tijd waren gegraven werken, vaak versterkt met houten en betonnen elementen. Loopgraven kennen gewoonlijk een min of meer zigzaggend of hoekig verloop om de dekking en schootsvelden te optimaliseren. Na de oorlog zijn vrijwel alle loopgraven en groepsnesten geëgaliseerd, maar hier en daar zijn nog zichtbare sporen en resten aanwezig, zoals binnen het complex

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Werken tussen Fort Ruigenhoek en Fort De Gagel ten zuiden van Fort Ruigenhoek, waar een deel ervan omstreeks 2000 is gerestaureerd / gereconstrueerd. De loopgraaf maakte deel uit van het systeem van levende veldversterking, dat door militairen zelf werd aangelegd in de aanloop tot de Tweede Wereldoorlog. De egalisering van het terrein is in deze omgeving na de oorlog niet grondig uitgevoerd, waardoor er resten en sporen herkenbaar bleven. Het weer goed zichtbaar gemaakte deel strekt zich zuidwaarts uit, uitgaande van een punt ongeveer 40 m zuidelijk van de meest nabije Groepsschuilplaats Type P. Er zijn sporen en resten van andere delen - met name van het noordelijk deel van de vroegere loopgraaf - te verwachten.

Omschrijving

RESTANTEN / RECONSTRUCTIE VAN LOOPGRAVEN ten zuiden van het Fort Ruigenhoek, bestaande uit een ongeveer noordoost-zuidwest lopende, door houten constructies geconsolideerde en van enkele scherpe en flauwe knikken voorziene greppel. De totale lengte bedraagt ongeveer 45 m en de breedte is 1 (basis) à 2 m. De reconstructie van de loopgraaf is samengesteld uit naar buiten wijkende (hardhouten) palenrijen en bekisting, met aan één zijde een lage aarden wal waardoor het (in principe tijdelijke) werk in het veld - van afstand - nauwelijks waarneembaar is. Ingang en dwarstak aan de oostzijde. De loopgraaf maakte deel uit van het systeem van de zogenoemde levende veldversterkingen, waarvan resten en sporen in de nabije omgeving - en in het bijzonder in de nabijheid van de annexe Groepsschuilplaats Type P - zijn te verwachten.

Waardering

De RESTANTEN / RECONSTRUCTIE VAN LOOPGRAVEN in het complex Werken tussen Fort Ruigenhoek en Fort De Gagel zijn van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdelen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de en 20ste eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (20ste eeuw), c. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw).

Het onderdeel is een relatief zeldzaam - en door de reconstructie goed herkenbaar - voorbeeld van een in mobilisatietijd aangelegd als tijdelijk bedoeld verdedigingswerk.

* Archeologische waarden vanwege mogelijk in de bodem aanwezige sporen van aarden, houten, gemetselde of betonnen loopgraven, versperringen, bouwwerken en dergelijke.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is tamelijk zeldzaam geworden en is in zijn huidige gedaante representatief omdat deze tijdelijke defensieve aanleg in zijn fysieke context en samenhang herkenbaar is gebleven.

* Het onderdeel is redelijk gaaf bewaard omdat het vooral dankzij restauratie en reconstructie in situ waarneembaar en herkenbaar is gebleven.

---

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Militair verblijfsgebouw

Functie